

Francesc Ribes Juanati

Confessions d'un excapellà de Taüll

Parla el mossèn de Puigcerdà, Llimiana i Ripollet

Pròleg de William A. CHRISTIAN JR.

25^{anys} llegint junts
Pagès editors
LLEIDA, 2015

© Francesc Ribes i Juanati, 2015
© del pròleg: William A. Christian Jr., 2015
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2015
C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2015
ISBN: 978-84-9975-645-5
DL L 931-2015
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

✦ imprès a **lleida** ✦

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

Índex

Pròleg.....	7
Premonició: l'ordenació sacerdotal. Viatge cap enrere i lluny	11
Al principi era l'aire de Taüll. La infància	15
Avui que farà quatre mesos. No volia acomiadar-me més...	43
Aquell voler que en mi no troba terme.....	47
Santa innocència.....	49
1953-1955: el moviment del director espiritual mossèn Joan Quer. Una revolució contradictòria	51
Incomprensible	71
Soliloqui. De la soledat. Salm de l'entreacte.....	73
Criatura en diumenge.....	75
Somnis daurats. Les acaballes de Catul. Com qui es desperta d'un malson.....	81
Epístola amb segell d'urgència	87
Festes de la novençana. Balades i cançons	89
Camins de llibertat. Consciència social. Catalanisme.....	93
En una nit una lluna	101
Nostàlgies	105
La melodia del silenci. La nit. El silenci.....	107
Metànoia. Despertar de la consciència social. Obertura d'esperit	111
Canvis intel·lectuals i emocionals.....	117
Vicari de Puigcerdà, 1966-1970.....	121
Mossèn de Llimiana, 1970-1977	145
Ripollet, 1977-1978	185

<i>El banquet</i> de Plató. Amistat. Amor. Amors. El mite de Faust	187
Joventut acumulada. L'hora dels adéus. L'ofici de demà. Reflexions	201
Agraïments	233

Premonició: l'ordenació sacerdotal

Viatge cap enrere i lluny

El 29 de juny de 1966 m'ordenaren capellà a l'església gòtica de Santa Maria de Balaguer després de vuit dies d'exercicis espirituals a la catedral vella de Lleida, des d'on es dominava, als seus peus, tota la ciutat. La nit de Sant Joan, la nit més bella de tot l'estiu, amb les seues estrelles i els seus desitjos alimentant la imaginació de tots, grans i petits, romàntics i descreguts, la ciutat de Lleida era una festa de foc, petards, música i balls. Una foguera brillant i misteriosa que tothom salta la nit del solstici d'estiu per celebrar l'arribada del bon temps. En aquesta nit màgica la foguera és el cel, però l'efecte és el mateix, no solament sobre la naturalesa, sinó també sobre les persones; un efecte que es perllonga durant hores —a vegades durant dies.

Els ordenants, passejant pel claustre gòtic de la catedral, ho seguïem amb nostàlgia i enveja i jo em sentia desgraciat sense poder-ho comentar amb cap dels meus companys, i ignoro si ells també sentien el mateix. Però calia estar content perquè Déu s'havia fixat en mi i m'havia escollit per portar al món el missatge de Jesús Salvador i, evidentment, per això havia passat tretze anys al seminari de la Seu d'Urgell preparant-me i esperant aquest esdeveniment. I, enmig d'aquella festa en la qual tothom menys nosaltres es divertia, el director dels exercicis espirituals ens recordava aquelles paraules de l'evangeli: “Molts són els cridats i pocs els escollits.” I jo em preguntava: “Per què s'ha fixat en mi?”

Em vaig atrevir a plantejar al director dels exercicis espirituals algun dels meus dubtes.

A propòsit de: “Molts són els cridats i pocs els escollits...” *Vocació* ve del llatí *vocare* ('cridar'), però ningú no sap exactament què vol dir. De moment t'omplen el cap amb aquestes

grans frases, que si has de ser fidel a la crida de Déu, que és la veu que et parla a dins teu... Però crec que a aquesta edat, i durant tota la primera juvenesa, tots som elegits i estem plens de veus que ens criden a les tasques més nobles.

—I per què a un sí i a altres no? Déu té preferències?

—Déu sap allò què és millor per a cadascú millor que nosaltres mateixos —em respongué.

—Déu sap que és millor que un es quedi paralític en un accident de trànsit? O que un sigui pobre encara que rebenti treballant tota la vida?

—Benaaurats els pobres...

I continuava el director dels exercicis espirituals:

—Si Samsó, amb una mandíbula de ruc, va matar deu mil filisteus, què no farà amb un ruc sencer?

I encara:

—Tot això són impulsos nobles que aniràs encarrilant. Vols alguna cosa i la vols molt, amb totes les teues forces, i no saps què és.

”És Déu mateix que t’inspira aquesta inquietud, aquesta recerca. La resposta, el sacerdoti.

”Sigueu perfectes com el vostre Pare celestial és perfecte. La perfecció és l’avorrit privilegi dels déus.

Va mirar-me de reüll com si volgués saber la meua reacció, com si hagués arribat al límit i reclamés la meua confirmació per continuar endavant. Però jo no vaig dir res més i, de veritat, em semblava que havia arribat massa lluny i tot.

Vaig seguir un replegament calculat que durà anys. Aquella nit vaig asseure’m gairebé sense esma, per comprovar que el sopar només havia canviat —aquella nit de Sant Joan— en el detall d’una ampolleta plena de vi violaci sense marca, que no mereixia ni una ampolla plena.

Com em vaig odiar i vaig odiar aquells dies d’exercicis espirituals, aparentment feliços, agradables i somrients! Els he odiat perquè m’hi he vist retratat i perquè no vaig canviar a temps el rumb. Però a la vegada els vaig admirar i estimar per haver sabut ser fidel a una vocació admirable, per haver sabut renunciar no solament a les pompes i riqueses i vanitats d’aquest món, sinó també a les poques pompes i vanitats i comoditats de la professió de capellà. Aquella ingenuïtat, aquell infantilisme, aquella alegria d’ocellet pansit, aquella humilitat

que no era altra cosa que manca d'ambició, aquella generositat de pobres que no poden donar més que llàgrimes i compassió..., eren els materials que encara notava que formaven el ciment de la meua ànima. Els rebutjava, i a la vegada els convocava cada cop que necessitava defensar-me d'alguna agressió del món dels adults. Vaig veure clar que, per més que m'allunyés d'aquell món clos del seminari, de les aules, l'aire dels guixos, fusta barata i càmfora estantissa, m'embolcallaria sempre. Vaig veure'm com col·locat en una vitrina de museu, com aquells models de capellans exemplars, fora del temps, fora del brogit, fora de la vida.

La revista *Divino Afán*, suplement del Butlletí Oficial de la Diòcesi de l'Urgell, núm. 113 de juliol-agost de 1966, obria la informació amb una fotografia a la portada de tots els ordenats d'aquell any, presidits pel senyor bisbe Ramon Iglésias Navarri, el rector del seminari, mossèn Antoni Saboya, i mossèn Reig, director espiritual, sota el títol *Cosecha y granazón*. A les pàgines centrals hi ha una breu presentació dels vuit sacerdots novells. Comença amb aquesta introducció:

El dia vint-i-nou de juny un immens cant d'acció de gràcies sortia de les boques de tots els reunits a l'església de Santa Maria de Balaguer: una vegada més el Senyor havia escollit uns homes per al seu sacerdoci. Aquest fet senzill representa molt per a ells: l'arribada, després de tretze anys d'esforç, de lluita, de defallences i de victòries. Representa la conquesta de l'esperança, el compliment de lo que el Senyor havia disposat.

El *Divino Afán* mostra els vuit companys que ens ordenàrem el mateix dia. De mi presenta aquest perfil:

Francesc Ribes Juanati: L'assoliment de la fi representarà per a tu el començ d'una vida entregada als homes, a qui tant estimes. Vius com ningú els problemes de la gent, sobretot dels pobres, dels indefensos. Ens hem alegrat en el teu sacerdoci, perquè sabem que és punt de partença d'un amor que no tindrà fi.

S'havia acabat la provisionalitat d'aquests tretze anys de preparació; s'havia acabat la precarietat. Aquell tren que havia esperat tretze anys no tenia cap altra destinació —deien— que els pobles del bisbat d'Urgell, que m'esperaven amb il·lusió, com la que tenien cada un dels vuit ordenants.

Em mou a escriure aquest llibre la discrepància amb aquells que animen en públic a practicar la caritat, la compassió, el perdó, la justícia, la castedat i la pobresa, però tendeixen a

adoptar una pràctica discordant i hipòcrita. Un amic capellà deia: “Si amb el vot de pobresa han fet el que han fet, imagina’t què farien amb el de castedat.” Ho escric perquè penso que el laïcisme és el millor antídote contra el fonamentalisme polític, l’integrisme religiós i els nacionalismes excoients. Ho escric per reconciliar-me amb el meu passat. Deixar de posar-ho per escrit pot ser més senzill que continuar fent-ho. A vegades, somio que em sento com un capellà que ha perdut la fe en una reunió de bisbes. Des de fa temps el que escric no m’agrada. M’agrada més el que escriuen altres. Els meus pensaments em semblen, alhora, bells i tristos. Com la fe, com l’amor, com la pèrdua de tot el que s’ha trobat.

És la religió catolicocristiana la que em treu de polleguera. Havia somiat una Església dels pobres i per als pobres. Una Església que lluités, tant en els països pobres com en els rics, per una societat més igualitària. Ja fa temps que ha traspassat el nivell del que és social, ètic i estèticament tolerable. L’extrema desigualtat està fent d’aquest món nostre un lloc inestable, reprovable i lleig. La meitat de la nostra espècie, la més desheretada i vulnerable, tres mil milions de persones, viu amb menys de dos dòlars al dia i, d’aquests, mil tres-cents milions, amb menys d’un dòlar al dia. Mai en la història de la humanitat no hi ha hagut tan pocs rics tan rics ni tantíssims pobres tan pobres.

¿Per què l’Església no intenta lluitar —dintre del seu camp— per un estat intervencionista que podria imposar polítiques redistributives i regulacions igualitàries? ¿Per què no denuncia el treball precari de les persones que amb prou feines arriben a final de mes i no saben si demà conservaran la seua feina? Això és el que pateix l’aturat de llarga durada, que suporta l’estigma social de la dependència del subsidi públic (si el té). El món contemporani, que distribueix de manera tan grollerament desigual recursos, oportunitats i riquesa, pateix un profundíssim problema de manca de llibertat. Si l’Església lluités contra les polítiques desreguladores dels mercats de treball i fiscalment estimuladores de l’oferta de treball... Hauria de lluitar sense ambigüitats contra l’actual model capitalista de creixement i desenvolupament i en contra del vigent model antisocial de propietat. El capitalisme és un mode o sistema de producció mitjançant la propietat privada dels mitjans de producció i capital que viu de la desigualtat i la retroalimenta positivament; viu de la desigualtat entre feina i capital.

Al principi era l'aire de Taüll

La infància

Taüll és un poble bonic com pocs encara que hi hagués odis soterrats, però cap no es feia públic. Era un poble de sang gastada. El seu paisatge t'impacta per la seua espectacularitat i per la variació contínua de colors i de llums. No és el mateix veure'l a l'estiu que a la tardor, o a l'hivern quan la neu ho unifica tot. El seu paisatge està en transformació constant. A 1.500 metres d'altitud, amb els pics més alts del Pirineu, les circumstàncies climatològiques canvien constantment. M'identificava amb aquest lloc. Ací vaig veure la llum i vaig començar a mirar el món. Tinc sang de neu i de boscos vells. Sempre m'ha emocionat tornar a Taüll. Potser era nostàlgic o potser sóc un Ulisses el somni del qual era retornar al lloc on va nèixer per més que ningú l'esperava en ell.

Quan l'any 1953 vaig marxar de Taüll cap al seminari de la Seu d'Urgell, vaig trobar a faltar el meu poble, sobretot; vaig enyorar els meus germans i el papà i la mamà, que per a mi han sigut i són una referència d'honradesa i laboriositat.

Els nens ens socialitzàvem guardant els animals plegats i participant, des de ben petits, en les feines agrícoles i ramaderes. Vaig aprendre a treballar abans que a llegir i escriure. Vivíem una infància senzilla i despreocupada. No vaig tenir infància perquè a partir dels cinc anys ja treballava. Ara, els nens no treballen fins que no són grans; solament estudien. Era un nen independent. La llibertat de viure en un poble tan petit em va permetre sobreviure a tots els problemes i mancances que patia. Podia sortir lliurement i córrer pels carrers i camins. Em passava hores a la plaça jugant. Penso que la llibertat total de viure en un poblet reafirmà la meua independència, l'autonomia i les futures seguretats.

Passaven els Reis Mags. Ací a Taüll no els vaig veure arribar mai. No podia dormir i em passava la nit pendent dels sorolls de la plaça. Durant molts anys vaig sentir les petjades dels camells i l'eguinar dels cavalls... El fet de saber que els Reis existien era més important que les joguines que em poguessin dur, que eren ben poques. La primera gran desil·lusió de la vida fou deixar de creure en els Reis. Res no m'ha pogut consolar d'aquella pèrdua. Com m'hauria agradat continuar sent infant durant molt de temps, lliure, ingenu, innocent.

Jo tinc dos paisatges fonamentals, el de la Vall de Boí i el de la Seu d'Urgell: el territori de la meua infància i el de la meua joventut, amb tot el que això representa. I sento que la cosa més important de la meua vida ha sigut la infància a Taüll i Durro, i puc assegurar-vos que hi ha més amor veritable en aquestes feixugues pàgines del que us pugueu imaginar.

En el retorn a la infància com a motor de la volta de la meua vida, a vegades turmentada pel món, sempre m'ha acompanyat el seu record. Sovint m'he preguntat: ¿és possible arribar a curar-se de la pròpia infància? La meua, remullada de fred i sol, va ser també una infància de pobresa, d'escassetat. Però no era escassetat, en realitat, ja que em proporcionava dons que altres més ben situats no tindrien mai, potser. La pobresa em donà el pretext de sentir que la desgràcia és un atzar a la porta del qual et toca picar inevitablement alguna vegada per explicar que mai no he sigut fiblat pels més terribles dels insectes, l'enveja, autèntic càncer de les societats i de les doctrines; així com per la temptació del ressentiment, que m'hauria embolicat en el seu fang. Això ho dec, en primer lloc, a la padrina, al papà, a la mamà, als oncles... i als veïns de Taüll, que els faltava gairebé de tot i no envejaven res. La vida, llavors, es portà sàviament amb mi. La misèria m'impedí creure que tothom és sota el sol i en la història; el sol m'ha ensenyat que la història no ho és tot. En qualsevol cas, aquella calor bonica que imperà en la meua infància ha impedit qualsevol ressentiment.

¿Vaig ser un nen adolorit en la meua infància? No ho sé, el que més voldria al món és saber-ho. Allò més fort que sento de la meua infància fou una espècie d'abandó. El papà i la mamà, centrats en ells, darrere dels seus propis problemes, em donaven la impressió de passar-ho tan malament que no els quedava temps per a mi; tot i que sentien un amor immens pel seu primer fill i desitjaven la meua felicitat. Vaig ser un

nen molt desitjat, estimat, admirat. I sempre ho vaig viure i sentir així. Ser estimat o rebutjat pels pares és el primer èxit o el primer fracàs que un nen ha d'assumir. Probablement mai no som estimats del tot tal com nosaltres desitgem. Per això va ser traumàtic l'ingrés al seminari. Em vaig enyorar tant que encara avui m'emociono i em salten les llàgrimes.

Des de la infància, una de les meues passions era perdre'm pels llocs idíl·lics de la vall, fruit d'un passeig pels camps, dormir als refugis i passar hores i hores contemplant el cel. Encara avui tinc el somni que estic assegut davant el refugi de l'estany Llong comptant les estrelles i em pregunto: "¿Per què compto els estels...?"

Als prats i a les muntanyes de Taüll i al Parc Nacional d'Aigüestortes vaig descobrir ocells, cucs, esquirols, salamandres, formigues, papallones, abelles, truites, serps, colobres, isards, cabirols, brots d'herba, mínimes flors silvestres, pins, avets, bedolls, aigua pertot arreu. Allí vaig agafar l'hàbit de fixar-me en totes i cadascuna de les coses que habitualment no veia ni escoltava ni imaginava que existien. Podia veure el món bategant en cada pedra i podia abastar l'infinit amb el palmell de la mà. M'asseia, estirava els braços, tancava els ulls. Em podia quedar hores i hores estirat al sol, mirant el blau puríssim del cel. Podia seguir meravellat pels passos desconfiats i solejats d'una sargantana, els tràmits d'una flor que s'obre, la marxa espessa i morosa d'un núvol. I si no descobria el sentit últim de cada fenomen, de cada emoció, almenys conservava l'emoció d'haver-los sorprès. Un grapat de pols pot contenir tot l'univers. Veia sintetitzada la bellesa de l'univers i em preguntava on eren els límits borrosos de la veritat i la ficció. Aquest interrogant m'ha acompanyat sempre. Però, des d'aquest instant, des d'avui, les hores de silenci passen a tenir un so. Vaig aprendre a sentir i viure el silenci. Va néixer alguna cosa nova. La meua llibertat l'he portat amb mi.

Picasso ens explica que vivia el contacte amb la naturalesa dient: "Crits de nens crits de dones crits de pardals crits de flors crits de fustes i de pedres crits de maons crits de mobles de llits i cadires de cortines de cassoles de gats i de papers crits d'olors que s'esgarrapen crits de fum..." *Écrits*, 1937.

Sóc persona que estima i agraeix el bon temps, fins i tot la calor. Estimo la calor, l'aigua, els boscos, les muntanyes des que comença la primavera fins Nadal. La vida dels nens de Taüll

canviava absolutament quan arribava la primavera i l'estiu. L'estiu era una forma de vida. Tot el dia estàvem en contacte amb els prats i les terres. Això ens transformava la vida. És la relació dels nens amb l'aigua, les granotes, els insectes, els moixons, les ovelles, les vaques, les egües... amb tots els éssers vivents.

Endebades em resistia que l'estiu s'acabés. I d'alguna manera la tristesa m'acompanyava durant l'hivern. Per això, des de xic, m'atreien més la primavera i l'estiu amb la càrrega de calor que la tardor i l'hivern, tot i que guardo més records d'aquestes darreres estacions. No m'agradaven les nits que venien massa aviat, els arbres despulats amb una aroma humida i espessa de flors i fulles en descomposició, tot nevat i la gent caminant de pressa amb la gorra al cap i les mans a les butxaques. Tot plegat em despertava amargor. Les nits vora el foc amb la llum de la teia, la llàntia d'oli. Neu, tanta neu i les gruixudes capes de gel! Un fred desmesurat, vents violents amb torbs. Patia la terrible coïssor del fred, però sentia l'eufòria d'aquell vent, la joia de contemplar els camins de Taüll convertits en una massa de neu blanca i arremolinada. Sentia el fred i la duresa, però en el més profund de la meua ment hi havia sensacions de felicitat, de vida i d'entusiasme per viure.

Mai no he pogut oblidar els anys viscuts a ca de Múria de Taüll i a ca d'Aiguana de Durro; la bellesa d'uns paratges que depassen les capacitats de la meua imaginació i tants petits detalls, accents, paraules, recels i somriures. I la sorpresa i admiració en conèixer la petita gran història de casa meua, de la padrina, el papà i la mamà, germans, oncles..., de totes les persones de Taüll amb qui vaig créixer i aprendre a parlar i amb les quals he conviscut.

Sempre he necessitat contemplar de tant en tant l'escenari de la meua infància, assaborir els fruits de la terra i beure l'aigua de les seues fonts. Sentir repicar les campanes, asseure'm al banc del foc i sentir sobre les espatlles el pes dels avantpassats i, mentrestant, a vegades en períodes llargs i dificultosos, em bastava una comunió telepàtica, la seguretat íntima de portar el segell del meu origen imprès al fang de la meua carn. Ocorria fins i tot que, durant aquesta penosa absència, la força del carisma semblava reforçar encara més la realitat natal en la nostàlgia física dels sentits. Avui em seria impossible deslligar el paisatge taüllenc de la meua aventura humana. Tan a fons ens modela la terra que estimem!

Atent a totes les ensenyances del viatge de la vida, no se me n'ha anat del pensament aquella lliçó de la terra que m'ha vist nàixer, apresada quan menys m'ho esperava. L'estimació de les arrels del sòl natal. Després de tantes aventures, de tants viatges, de tants sofriments, de tants estudis, el meu cordó umbilical seguia unit a la matriu. Porto realment gravat als cromosomes un paisatge, un medi, un lloc geogràfic vital. El meu cos podria recórrer tots els camins del món i el meu esperit podria volar en totes les direccions. A qualsevol lloc que arribessin, manifestarien sempre la marca del seu origen, la seua singularitat inconfusible, una espècie de sabor de la terra, igual que les fruites.

El món de la meua infància a Taüll s'ha evaporat i només en resta una engruna dins una ampolla de perfum guardada a l'armari. Em queden les fotografies esvaïdes, d'un sèpia dubtós. Guardo lligams de cartes dels hereus de casa Múria i de fadristerns, de testaments i capitulacions matrimonials, barrejats amb alguns llibres de pietat. A les calaixeres hi resten els mocadors amb les inicials brodades i els plecs tenyits pels anys. Tot és pastura del record.

A Taüll hi havia una escola unitària —Sant Martí— d'uns trenta-cinc nens i nenes, situada tocant al barranc de Remediano i a la mola. Anàvem a estudi des dels sis fins als catorze anys, quan hi havia mestra, com marcava la llei, i, en certes èpoques de l'any, d'edats superiors i inferiors. Fins a Tots Sants les famílies no podien prescindir dels infants. Totes les mans eren necessàries a les cases. Aquest calendari tradicional de l'escola comportava un pacte. Si, d'una banda, la senyoreta mestra tenia cinc mesos de vacances, de l'altra, a l'hivern havia d'acceptar a classe nois i noies que passaven de l'edat escolar. Molts hiverns no teníem senyoreta mestra. Llavors anava a estudi a Erill la Vall, amb el mestre Baldomero Espí, casat amb una noia de casa Meltxor, o també a Durro amb mossèn Josep Escur. Vivia tot l'hivern a casa d'Aiguana, la casa d'on era filla la mamà.

La primera senyoreta mestra que vaig tenir era de Logronyo. No l'entenia ni m'entenia. Amb ella vaig aprendre a llegir i escriure en castellà amb el llibre *El primer camarada*. La senyoreta mestra sovint abandonava l'estudi per anar a la mola i tots els nens i nenes la seguíem per contemplar des d'una finestra les "rebolcades" amb el moliner. Un dia a la tarda, tots els nens i nenes, en sortir d'estudi, anàrem a practicar

allò que havíem vist, seguint l'exemple de la senyoreta amb el moliner. Al mallador de ca de Sala, les nenes estirades a terra, arrecerades a la paret, una al costat de l'altra; sortejàrem qui intentava "catxar" amb quina. No he oblidat la nena que em va tocar per practicar sexe per primera vegada.

Hi havia una noia que feia de modista que aprofitava quan em prenia les mides i feia les corresponents provatures dels pantalons per iniciar-me en el misteriós món del sexe de la manera més natural del món. Només anava vestida amb una bata llarga i m'ensenyava les diferències entre les dones i els homes i que els nens no venien de París. Era un secret de tots! En definitiva, la vida que forma part de la vida. Més endavant em serví per embrutar-me les mans amb l'amor. Sempre que ho recordo em ve a la memòria la tendra cançó del malaguanyat Ovidi Montllor "Homenatge a Teresa", que m'evoca els mateixos sentiments: "Com un record d'infantesa / sempre recordaré / a la Teresa / ballant el vals. (...) Mig d'escabellonada / ens mostrava les cuixes / i ens donava lliçons d'anatomia."

L'altra senyoreta mestra que vaig tenir a Taüll era la senyoreta Ramona del poblet d'Esperan, Alta Ribagorça. Era una persona de veritat i una gran mestra. Me l'estimava. Vaig començar a ser un nen obediènt, complidor, responsable; potser massa responsable. No l'he oblidada mai.

Des de l'any 1949 fins al 1954, Lluís Rourera, fill d'Areny —per a la gent de Taüll mossèn Lluís—, passava els tres mesos d'estiu a Taüll perquè mossèn Josep Camarasa pogués atendre els serveis religiosos del balneari de Caldes de Boí. La primera vegada que mossèn Lluís va venir a Taüll, mossèn Josep de Boí li digué: "Lluís, ets molt jove, compte amb Taüll: és Sodoma i Gomorra." El papà era anticlerical. Algunes vegades li havia sentit dir: "De capellans, com de papa de Roma, només n'hi hauria d'haver un i un tros a cada part de món." Malgrat el seu anticlericalisme, es va fer molt amic de mossèn Lluís. La senyoreta mestra —Ramona— i mossèn Lluís jugaren un paper molt important en el meu ingrés al seminari. Ni al papà ni a mi mai no se'ns hauria ocorregut la possibilitat d'anar al seminari. Foren les circumstàncies, l'atzar. A casa no m'havien educat en la religió. Em vaig fer creient al seminari.

La senyoreta Ramona digué a mossèn Lluís: "Cisquet de Múria és un nen despert, li aniria bé anar al seminari." Aquell hivern el papà havia decidit que anés amb ell a Lleida, on teníem el

ramat d'ovelles, per cursar el batxillerat. Volia que estudiés una carrera universitària (li feia gràcia que fos metge). Mossèn Lluís el convencé perquè anés al seminari de la Seu d'Urgell. Quan mossèn Lluís comunicà al bisbe Iglésias, fill de ca de Farrero de Durro, que aquest curs un nen de ca de Múria de Taüll volia ingressar al seminari, li digué:

—De ca de Múria? De cap manera. Els d'aquesta casa sempre han sigut i són poc religiosos.

Malgrat el control social que regna en qualsevol comunitat petita i tancada, a Taüll es vivia amb una certa tolerància i llibertat de costums. Carnaval era una de les festes més grosses des de l'edat mitjana fins a finals dels anys cinquanta. Ton de Call deia que sant Carnestoltes era el “sant” més poderós i que tenia més devots —des de la canalla fins als més grans—: dones i homes, nens i nenes, tots l'invocàvem i seguïem els seus manaments.

Després del gran judici, al bell mig de la plaça Maior, al pobre Carnestoltes se'l condemnava a morir socarrimat. Però abans se li deixaven exposar les últimes voluntats: “Deixeu de resar i gaudiu de la vida. Treballeu, canteu, balleu, divertiu-vos; beveu, beveu fins a emborratxar-vos. La vostra sexualitat no és una cosa dolenta. El sexe és un regal dels déus perquè pugueu expressar el vostre amor, els vostres èxtasis, la vostra alegria. Els déus us ompliren de passions, de plaers, de sentiments, de lliure albir. Oblideu-vos dels manaments que són un parany per manipular-vos. Viviu com si no hi hagués una altra vida, com si aquesta fos l'única oportunitat d'existir. Beveu, catxeu; beveu fins a emborratxar-vos com el patriarca Noè ballant sense parar. Fins l'any que ve, estimats, enyorats, devots ciutadans de l'estimat poble de Taüll!”

El dia 3 de setembre de 1953 vaig ingressar al Seminari Conciliar de la Seu d'Urgell. Tenia onze anys. Aquell dia fou trist i alegre, afortunat i desgraciat al mateix temps. El seminari no semblava un ambient amable per a un nen d'onze anys. A aquesta edat els nens tenen un punt de maduresa molt bonic que no treu res de l'encant d'una edat encara molt ingènua. S'ajunten la innocència, la dolcesa i l'encís de l'edat. S'ajunten la candidesa, la tendresa i un capteniment seriós que, de seguida, amb el creixement físic i moral i l'entrada a la pubertat, es trencarà.

Tot l'estiu, mentre el papà comprava, al Pont de Suert, la roba necessària —matalàs amb els complements del llit, camises, roba interior, pijames, jerseis...— encarregà a la dona d'Àngel Ardanuy, cosí del papà, marcar-la amb les meues inicials. Jo m'anava preparant mentalment per a la jornada de la sortida. Ho recordo com un malson, amb contradiccions que em torturaven. L'angoixa davant el que era desconegut anava envaint el meu ànim a mesura que s'apropava el dia de la partença amb idèntica velocitat que l'obscuritat devorava la llum del capvespre a les jornades finals de l'estiu. Era la mateixa angoixa que vaig tractar de vèncer, per por o vanitat, quan, uns dies abans de la partença, vaig anar a dir adéu a les tietes i als cosins de Durro. Vaig esclatar en plors i sanglots, que ells intentaven minimitzar acompanyant-me, també en l'emoció, amb un somriure trist, dissimulant els motius de l'ingrés al seminari. Deixava una llàgrima d'enyorança en cada cosa. Tot estava en mi i jo en tot. Allò que m'havia decebut em feia il·lusió, també. I el record de la terra que portava al cor era net, bucòlic i tendre. I per què ara no era així?

El matí del 3 de setembre, duent insegur les primeres sabates noves, encarcerat per un coll de camisa rígid, amb vestit negre i corbata i el matxo carregat amb el bagul, el matalàs i la maleta, menat pel papà, enfilem la marxa cap a Barruera. Em vaig girar des de la cantonada de ca de Xep per veure la mamà i els meus germans Maria i Josep Maria que em saludaven plorant des del balcó de casa per acompanyar-me una mica més en aquella primera partida cap al misteriós seminari. Vaig notar aquesta contradicció de manera molt aguda, alternant els somriures i les llàgrimes calentes de la separació. Vam recórrer els sis quilòmetres de camí de ferradura que separen Taüll de Barruera. Aquí m'esperava el cotxe que ens traslladaria fins a la Seu d'Urgell.

Amb l'ànima negra mirava aquell paisatge grandios que m'acompanyava i solament hi veia la meua ombra. Sempre lamentaré no haver-me esforçat més a fingir que jo també estava desolat. Desfet en llàgrimes, em vaig acomiadar del papà i, encara plorant, el vaig veure perdre's en l'horitzó i desaparèixer. Amb ulls tristos vaig pujar al cotxe, la Rúbia, amb els meus futurs companys, callats, mig somnolents per l'emoció. Sabia que trobaria a faltar la mamà, el papà i els meus germans, tietes i cosins; l'estimada senyoreta mestra Ramona del poble

d'Esperan, l'estudi, els nens i nenes, els jocs, la llibertat, les vaques, les eugues, les ovelles, els prats verds, l'immens paisatge de la bella Vall de Boí.

Però suposo que llavors havia tingut l'experiència essencial de ser estimat sense ser excessivament consentit. Volia seguir endavant. Vaig mirar la carretera de terra que la Rúbia s'empassava regularment i vaig girar-me per contemplar, per última vegada, la vall de la qual mai no m'havia apartat. Ningú no podia aconsellar-me. Jesús Monsó, de les Cabanasses, fill d'una cosina germana de la mamà, era veterà al seminari i intentava informar-me, però res no podia separar-me d'un sentiment de soledat inquieta, inspirat per un món desconegut on no sabia com hauria de comportar-me. Ara m'he adonat que no hi ha res més perillós que un home que no tingui por davant el que és desconegut, el món del seminari del qual no sabia res, absolutament res.

El cotxe asmàtic, carregat fins al sostre, enfilava les pujades del port de Perbes i de Comiols. A mitja tarda, de sobte, veig l'esplanada de la Seu d'Urgell i, al fons, la serra del Cadí. La Seu d'Urgell era una ciutat de tardor estiuenca, hivern fred, primavera perfecta, estiu suau. El seminari, emmarcat pels quatre costats per un mur que l'aïllava de la ciutat, està situat entre la carretera de la Seu a Puigcerdà i la catedral. És un enorme edifici de cinc plantes en forma d'E tombada i flanquejat pels camps intramurs. La part esquerra era el seminari menor —Sant Lluís— i la dreta —Sant Tomàs—, el seminari major. La porta d'accés donava al claustre, que distribuïa les diferents aules, i el refectori, del qual partia l'escalinata central que desembocava als pisos destinats a dormitoris, oratori, despatxos dels superiors i professors i el saló d'actes, a l'últim pis.

Quantes vegades, al llarg de la meua vida, he recordat aquest viatge infantil, el primer que feia sense el papà i la mamà. Anava anotant a la retina tot el que veia esperant sentir d'aquells desconeguts una paraula de consol. Però eren com jo, sense calor per repartir en el seu cor. He creuat moltes fronteres. Parlo de les fronteres del sentiment, de les que separen la inseguretats del sexe, de les que divideixen en dos aquest nucli en el qual conflueixen la protecció i la llibertat i que tan difícils eren de travessar a vegades. I començà una nova vida, potser la vida que mai no vaig arribar a viure de veritat perquè, com deia John Lennon, "la vida és això que et passa mentre estàs ocupat fent altres plans".

El primitiu Seminari Conciliar erigit pel bisbe Andreu Capella (1562), on ara hi ha la Casa Missió, tenia una església d'una sola nau i de poc valor arquitectònic, que posseïa, però, quadres importants, com una Concepció de Josep Ribalta i una pintura de sant Andreu que hi havia a l'altar major. El bisbe Caixal fou qui bastí el gran i impressionant edifici actual (1860) segons un projecte de Romà Samsó. És un edifici elegant, espaiós, que té la seva importància arquitectònica. Als meus ulls infantils em semblà un edifici imponent, desproporcionat, pensat perquè durés anys i segles com a església bimil·lenària. A partir dels anys setanta, el seminari s'ha mostrat inútil per la manca de vocacions i avui s'ha convertit en residència d'uns pocs sacerdots jubilats.

Quan escric això, al començament del segle XXI, tots els seminaristes de Catalunya estan concentrats al seminari de Barcelona. Al bisbat d'Urgell la majoria de capellans i seminaristes són hispanoamericans. No passo mai per la Seu d'Urgell sense la preceptiva visita al meu seminari, i sempre, sempre m'emociona.

A la dreta del frontispici de l'església central hi ha una làpida amb la inscripció: "Ipse pios constans adsurgens semper in ausus denique esplendori domini hae monumenta reliquit."

A l'hora de sopar, el superior va beneir la taula: "Benedicite. Bendic domine nos et haec tua dona quae de tua largitate sumus sumptuari. Per Christum Dominum Nostrum. Amen."

A les 22, a dormir. Dormir malament, amb un son prim. Acompanyat al dormitori —una sala immensa plena de llits de fusta on em semblava complicat localitzar el meu llit enmig dels alumnes que havien arribat primer—, tots dissimulàvem el nostre nerviosisme amb cara pàl·lida i el silenci delatava la nostra ansietat. Al centre, tocant als lavabos i dominant les tres ales del dormitori, hi havia la garita del vigilant —l'auxiliar— per controlar l'ordre, la decència, el silenci i el descans dels petits seminaristes. La caseta estava muntada, no sé per què, sobre una plataforma d'uns quaranta centímetres d'alçada, sense tancar a dalt i en la qual també hi havia un llit, una petita taula amb un flexo i una cadira. Acabades les ablucions nocturnes, aquest auxiliar tancava els llums i solament deixava enceses, a manera de pilots, unes quantes bombetes pintades de vermell. Amb aquesta escassa llum ens despullàvem i ens posàvem els pijames sense treure'ns els calçotets, que es canviaven

els dissabtes. Aquesta operació es realitzava, com demanava la decència, absolutament a les fosques.

Més endavant vaig ser auxiliar durant un curs. Els auxiliars eren teòlegs —estudiants de teologia— que ajudaven els prefectes en la seua tasca. Vigilaven el descans dels petits, els seus jocs durant l'esbarjo i els acompanyaven a les caminades i excursions. Vigilaven les hores d'estudi. Els dijous i diumenges a la tarda, agrupats per cursos i de dos en dos, amb l'auxiliar al capdavant de cada curs, anàvem per la carretera fins a Alàs, Montferrer, el forat de l'Infern, l'ermita de Sant Antoni, el pla de les Forques, la carretera d'Andorra...

Algun dia, durant el curs, les excursions eren més importants: la serra del Cadí (Torre del Cadí, 2.561 m); puig de la canal Baridana (2.648 m); Castellbò, Ortedó, Vilanova de Banat, Adraén, Arsèguel, Toloriu, Tuixén, la Vansa; la Parròquia d'Hortó, Anserall, Castellbò, Sant Joan de l'Erm... Des de petit que m'ha agradat caminar, descobrir les muntanyes... Això entrà a la meua vida. Miro i sento la vida, la naturalesa. Caminant, els desplaçaments es compten en temps, no en quilòmetres. Les distàncies són molt relatives.

Una vegada, amb companys de curs, arribant al poble del Quer Foradat —esgotats, afamats, assedegats— (se'ns havia acabat l'aigua), vam demanar si hi havia alguna fonda per dinar. Preguntem el nom del poble a la mestressa de la petita fonda perquè no hi havia cap cartell que l'identifiqués i respon:

—El Quer (el què)!

—El nom del poble!

—Ja els ho he dit! El Quer! (el què)!

—És clar! Doncs això, el Quer Foradat! Aaah!

A l'hora de pagar ens notificà el preu en rals.

Aquells anys l'única manera d'estudiar era anar al seminari. El seminari era una baluerna plena de vent i d'olors de santedat, envoltada de finestres i balcons de mig punt. Els primers dies regnava un silenci estrany, com de sorpresa. Hagueren de passar unes quantes jornades per trencar aquell silenci cohibidor.

El seminari em va semblar una desolació de llunyania, aules grans, corredors i claustres que acabaven en caixes d'escalas en penombra tan lluny de tot, dels llocs de la meua vida, que em costava imaginar un consol. Trobava a faltar el papà i la mamà, els germans, el seu afecte, la seua atenció, sol·licitud i

preocupació i em repetia que els estimava molt i els trobava tant a faltar...!

Com podia superar aquest medi, en principi hostil, acostumat a l'ambient de casa? Com podia vèncer la soledat, els plors...? Com podia passar d'un ambient d'indiferència religiosa a un de pietat tan important al seminari?

A partir de l'ingrés al seminari vaig ser un nen diferent, havia de portar una vida distinta. Els seminaristes, els dies de festa, anàvem vestits amb roba negra, corbata negra, sabates negres. Calia assistir a missa i rosari cada dia. Durant les vacances, al poble no podíem anar al ball, havia de vigilar la relació amb les nenes... Des dels onze anys portàvem una vida diferent dels altres nens. Estàvem marcats, com si fóssim capellans. Des de llavors vaig començar a utilitzar diferents màscares que em servien per viure i sobreviure. Vaig començar a no saber què és això de l'autenticitat i a adonar-me que la vida humana consisteix, com diu José Donoso, en un refinat i complexíssim sistema d'emascaraments i simulacions per la por de no ser acceptats. Havia començat una vida que mai no havia esperat. D'avui a demà, havia passat de ser Cisquet de Múria a ser el Ribes.

En l'aspecte acadèmic i humà, la formació que vaig rebre era de baixa volada. Devia ser normal en una diòcesi rural com la nostra, amb uns horitzons limitats i uns alumnes que sortíem i tornàvem a uns ambients poc estimulants en tots els aspectes.

Al seminari del bisbat d'Urgell la carrera sacerdotal durava tretze anys, un més que als altres seminaris dels bisbats de Catalunya i d'Espanya. La raó era que la majoria de nens oriünds del Pirineu arribàvem amb menys preparació acadèmica que els procedents de les altres comarques del bisbat i aquest curs servia per uniformitzar els coneixements de tots el alumnes del primer any. Aquest curs preparatori l'impartia mossèn Porta, mestre nacional, que tenia la plaça del seminari en propietat i cobrava, com qualsevol mestre, de l'estat. L'única diferència curricular eren les quatre classes de llengua llatina.

Un cop finalitzat l'ensenyament primari, tots els alumnes estudiàvem les matèries del batxillerat de ciències i del de lletres, que en el programa estatal s'impartien en sis cursos. En els tres últims cursos predominava la filosofia. La formació teològica durava cinc cursos. Els llibres de text de filosofia i

teologia eren en llatí, editorial BAC, i durant alguns cursos els exàmens i les classes s'impartien en aquesta llengua perquè el papa Joan XXIII així ho decretà.

Aviat em vaig adonar que mai no trobaríem una resposta a les preguntes fonamentals que ens fem a la vida, però que és bo que ens les fem. L'objectiu de la vida i la felicitat es troba en llocs dels quals no ens adonem i hi ha una altra cosa tan important com tots aquests temes: les imatges que ens queden dels llocs on hem viscut, de les persones amb les quals hem compartit trossos de vida, de casa nostra, amb els quadres, els llibres, els objectes... darrere dels quals hi ha una història lligada a la nostra vida i que desapareixerà amb nosaltres. Amb el temps, la vida, la música —les cantates i els oratoris de Bach— són una pura consolació. Les cançons, la pintura i la història arribaran a la fi i restaran amb mi com records sortits d'un somni.

En matèria de jocs, el futbol era el preferit de la majoria. Vaig descobrir, des dels primers cursos, que el futbol i els esports en general no serien la passió de la meua vida. Normalment jugava a frontó, bàsquet, ping-pong... Mai no vaig destacar en cap esport. Els partits es jugaven durant l'esbarjo, després d'esmorzar, dinar i entre les classes i els dies festius. Quan sonava el timbre ens precipitàvem al pati per formar els equips. Els més negats per als esports passejàvem conversant a l'ombra dels plataners. Quan sonava el timbre al final de l'esbarjo, cansats i suats, furiosos per la brevetat dels *recreos*, anàvem de pressa de nou cap a les files, mentre ens eixugàvem amb les mànigues la suor del front.

Les últimes hores de la tarda eren les més llargues. Tots estàvem més silenciosos que de costum, cansats d'estudiar, jugar i resar. Al cinquè curs un capità de l'exèrcit va ser el professor de gimnàstica. Mai no havia estat a una classe d'educació física. A Taüll, Durro o Erill la Vall no hi havia aquesta assignatura. Mai no vaig saber saltar sobre aquell aparell de tortura que s'anomenava apropiadament el poltre, recolzant els palmells sobre el llom de pell i a la vegada estenent les cames fins a una horitzontalitat gimnàstica inaconsegüible per a mi.

Durant l'hivern ens dutxàvem una vegada al mes i durant l'estiu, cada setmana. El prefecte, des d'una estrada situada al mig del passadís de la sala de dutxes, controlava que tots ens

ensabonéssim bé i no ens poséssim al racó de la dutxa per alliberar-nos de l'aigua, que o bé sortia freda o massa calenta. L'aigua corrent era un somni llunyà al Taüll d'aquests anys. L'aigua freda i calenta, inesgotable, sempre disposta, era un miracle que fluïa de les aixetes dels lavabos i de les dutxes del seminari.

Els primers mesos els professors projectaven una certa por. A la paret del fons de la classe, darrere de la tarima i la taula del professor, l'aula estava presidida per un santcris i per un gran retrat de Franco, amb una capa de pell d'ermíni i fuet de genet. Allí estaven penjats, però en condicions ben diferents, l'un i l'altre. Jesús, a la creu, despullat, clavat de peus i mans, amb la corona d'espines i la sang quallada al cap i al costat. I Franco, d'emperador, mirada altiva, per damunt de la seua estatura, amb aquell poder presencial que dóna anar ben abrigat. Aquesta escenografia enviava informació i després la ment treballava pel seu compte. El que allí veies era el Caudillo que manava sobre tot i sobre tots i aquell rei de reis desvalgut, abandonat, que havia sigut torturat abans de morir. El Crist estava una mica més alt, el cap caigut cap a la dreta. La mirada del crucificat delatava el del fuet. Alguna cosa tenia a veure en l'assumpte.

No hi havia l'assignatura Formación del espíritu nacional. Al seu lloc estudiàvem l'assignatura Urbanidad cristiana, en la qual s'encabia de tot.

En el segon curs d'humanitats, el papà em regalà, pel meu aniversari, un rellotge Cyma, que encara funciona. Era l'únic del curs que en tenia, de rellotge. Recordo que matava el temps mirant com saltaven els minuts durant algunes hores de classe, misses, rosaris i meditacions.

No havia tingut mai cap atlas. No m'havia fet cap representació geogràfica del planeta Terra. Amb aquest llibre tenia el món davant meu. A la primera làmina de l'atles, el globus dividit en dos com una taronja; a continuació, les làmines successives dels diferents continents. Allò que més em fascinava era que a la pàgina de la dreta es representava un continent i a la de l'esquerra apareixien fotografies representatives del continent en qüestió: la torre Eiffel, el Coliseu, el pont de Londres, les piràmides, el Kilimanjaro, una mesquita del Marroc, una pagoda de Tòquio, Samarcanda... Aquell era el món. I aquella fou la meua primera idea de la Terra. Continuo conservant aquell atlas i, a vegades, encara el fullejo.